

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

**Lucae Opalenii. Marsalci Curiae Regni Poloniae. Seu
(Anagrammatice.) Pauli Næoceli De Officiis Libri Tres**

Opaliński, Łukasz

Amsterdami, 1668

Pars Capitis Tertia. Declaratur unde, & quo principio, paretur, & insit,
homini Virtus.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-46825](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-46825)

naturali. Deinde, quod semper opus, *morte cupiditatum.* Postremò, quod summum opus, *morte ipsiusmet animi:* dum commorimur Deo: & supremam victoriam victoriæ obtinemus: nulla ejus dulcedine capti, ne iterum vincamur. Quod postremum uberiùs explicabo: cum *Dei* deificatione. *et* agam; Nunc verò partem tertiam capitis hujus absolvam.

P A R S C A P I T I S T E R T I A.

Declaratur unde, & quo principio, paretur, & insit, homini Virtus.

*Contentio hac de re Scholæ & Ecclesiæ de Gratia Divinæ necessariis auxiliis, & arbitrii humani libertate. Operæ pretium itaque erit, paucis hæc explicare: paucis inquam: nam haud aliam causam dederim, hujus contentionis magis propriam; quàm multiloquium: dum diffusis disputationibus sibi mutuò præbent cavillandi ansam: quam pauca, & librata verba tolerant. Est verò, omninò necessarium, ad hanc quam suscepi diatriben, locum hunc non præterire. Fundamentum enim virtutis, & *et* unumquodque unicum est: scire, unde*

Necessario hinc tractanda.

unde illi petendum fit principium. Ne ignorantia veræ ejus causæ, tribuamus nobis, quod Dei est: & ut eum, authorem gratiæ; *gratiam* verò potissimam *causam meriti*, & præmii, id est gloriæ, agnoscamus. Alioqui si propriis viribus, niti tantum velimus, & iis putemus nos posse, summum bonum consequi; totam vitam laborantes, nihil capiemus. Merito itaque huic loco insistam. Et primò, opiniones hac de re erroneas adferam. dein de, veram sententiam (præmissis quibusdam,) demonstrabo. Tertiò, quæ contra illam dici solent, refellam.

Idque partitione que proponitur.

Imprimis ergo, opinio quorundam fuit: Virtutem à Natura esse: & cujusque mores nasci: id est, à temperie, & constitutione corporis, provenire. Causa sententiæ: à tam arctâ animæ cum corpore connexionem. Cujus humorum prout est *negotio*, magis minusve videtur in nobis incitare Commotiones: Ex illarum verò modo, virtutes vitiaque. Sed si animus corpore potior, præstantiorque; quomodo ab illo perficitur? utique, quod ignobilius & inferius est, perficere superius nobilisque non potest.

Virtutem à temperie Corporis esse.

Temperamentum.

Falsum.

Altera ergo sententia sequitur: quæ virtutum petit principium, tantum à ratione humana. Quam rectam puramque homini inditam, sed à corporis conformatio,

A ratione tantum humana.

tio, velut contactu infectam, corrigi & depurari, institutione ac doctrina. Itaque propriis insitæ rationis viribus, sufficere quemque sibi ad virtutem. Sententia hæc dum *ἀνταρξία* tribuit homini; impiè Deum relegat. A quo cùm sit nostrum esse, quantò magis bonum esse?

Tertia ei contraria sententia est, quæ dicit: à Deo, velut forte, dari virtutem: ita ut eam uni conferat, neget alteri: ut nempe, animus passivè se tantùm habeat, **Cooperati-
one.** fine ulla *συνεργία*, & extincta omni libertate, suiquè arbitrio. Sententia primâ fronte videtur ad Deum ire: sed inspecta penitiùs, bonitati ejus contraria. Causa enim peccati esset Deus. Nam quòd aliquis, virtutis omnis expers sit; (quales esse multos scimus;) Deus qui non dedit, in causa esset. *Author nempe mali, quia non dator boni. At quomodo ipsummet bonum, causa mali? & quomodo posset esse ultor, cujus esset Author?*

*Itidem
falsum.*

*Deus ho-
minem li-
berum
creavit.*

*Decuit
hoc ejus
bonitatē.*

Quartam veramque sententiam antequam adferam; Præmittendum est: Deum, naturam ratione præditam, liberæ voluntatis suiquè arbitrii creasse. Quod testimonio scripturæ apertum: & dogmate Catholico sanctum, sancitumquè. Decuit nempe ejus liberalem & munificam bonitatem, cujus est, se quàm maximè communicare, decuit inquam impertiri ei, quem ad imaginem sui fecit, eximium

hoc,

hoc, & Divinitati suæ proximum, propriumque. Nihil detraxit ejus Omnipotentia: quæ ultro concessâ non minuitur potestate, præsertim supremo jure (ut ita dicam) dominii adeo integro; ut in ipso vivamus, moveamur, & fimus. Denique Sapientiam reddit maximè illustrem: dum mira ratione, cuncta ad suam gloriam, gubernat dirigiquè: salva parentium libertate. Est ergo liberi arbitrii homo.

Porro ut hujusce libertatis status rectè pateat; sciendum est: quòd voluntatis actio, ex vi & proprietate sibi indita, in primo actu retinet vim suam: vult quippe, in quod innato appetitu fertur: nempe in bonum seu finem: quem etsi necessariò appetit, non tamen invita, & τὸ ἐξῆστον integrum illi manet. In altero non modo retinet, sed eandem liberè exercet: dum nempe, aut rejicit, aut admittit aliquid, prout sua τὸ ἐξῆστον movetur: scilicet liberè eligit media, quæ seu verè, seu falsò putat convenientia ad finem: ubi τὸ αὐτοξέστον suum habet. In tertio verò actu, vim suam prorsus amitteret, aut potiùs ipsamet quod erat, esse desineret. Quippe non est voluntas, dum non vult: nec vult, si cogitur.

Hæc

Ejus status ante peccatum describitur

Indifferentiam.

Ab electione virtutem.

Ostenditurque quomodo post peccatum, mutavit.

Hæc est voluntatis humanæ, vera innataque vis, atque constitutio. Quam dum ante peccatum, originali justitia integram incorruptamque habuit; Primùm inclinatione naturali; quâ in bonum necessario fertur, sibi proprium convenientique appetebat. Deinde electione liberâ acceptare aut rejicere poterat, quod vellet: & sine ullo animi liberi impedimento ἀδιαφορίαν plenam obtinebat: (quanquam tamen ob innocentiae statum, quodammodo Naturalem potius, inditamque à Deo, quam *καταπεπληρωμένη ἀρετή*, haberet, ideoque facilius bonum, quam malum acceptaret.) Denique non modo ullam non sensit, coactionem, (quæ nec ulla propriè dicta dari potest, nec esse nisi ad malum:) sed neque talem, quæ illi gravis & molesta esset, tractionem.

Post peccatum verò primi Parentis: Primùm, mutavit illa Naturalis & necessaria ad bonum inclinatio: cum nempe *malum, specie boni, per concupiscentiam appetere cœpit*. Deinde, in libertate eligendi, æquilibrium illud voluntatis, *variavit*: lancem ejus deprimente peccati originalis pondere: ita, ut *bona media*, quodammodo *invitè* voluntas eligeret: *facillimè autem*, & sua sponte, *mala*. Denique vis quædam, & mancipatio captivantis nos peccati, subsecuta: quæ voluntatem afflixit:

flixi: & servam quodammodo fecit. A quo enim quis devictus est; hujus & servus est. Ita, omni parte, innata *voluntas* Ita ut pe- *energia, vulnerata: debilitata: vitiata: riuisset fere* (prout hisce verbis, id exprimere solet, Augustinus:) non tamen interfecta: aut sublata est. Corrumpi enim, infici, & depravari, natura in homine per peccatum potuit: penitus tolli & eripi non potuit. Mansit ergo vis & proprietates ejus: sed faucia: mutila: & ad malum tantum prona.

Atque ita, perierat homo: dum malus tantum esse poterat. Sed subvenit misero: *Nisi gratia Salvatoris nostri Dei*; qui manifestatus *in carne*, dum naturam, quam sibi *vatoris* propriam assumpsit, *reparavit*; etiam *subvenisset.* nobis, ejusdem reparationis communionem, satisfactione præstita, & soluto redemptionis lytro, obtinuit. Ita illi tributa justitia: nobis data, per ipsum, misericordia. Et ut Adamo peccante, ad totum genus humanum, labes pervenit; ita Christo promerente, ad omnes gratia pertinuit. *Gratia* porrò hæc, *sita in Auxilio: Institutione: & Exemplo.* *Auxilium: Quâ Christi* partim depulso malo originalis peccati, *stus salu-* per *παλυγενεσιαν* *baptismi*; partim collato *bre auxi-* bono, per internam inspirationem gratiæ *lium.* prævenientis, quæ memoriam stabilit: *Regene-* *ratio-* *nem.* illustrat intellectum: accendit voluntatem ad bonum: idquæ sæpè supernaturali illa-
psu:

psu: qui creatas vires animæ excedit.
 Partim denique, datâ in bono perseveran-
 tiâ, per promissam, præstitamquè nobis-
 cum mansionem: & Spiritus Sancti do-
 num. *Institui-* Institutio: Partim doctrinâ: & ul-
onem ne- timi finis, non in hac vita quærendi, no-
cessariam titiâ: (quod vetus Philosophia ignoravit,
 & Judaica religio, non expressè asseruit:)
 Partim ad eum facilè obtinendum confi-
 lio; quod brevissimarum sententiarum
 in affectatâ maiestate, & arcanâ veritate
 aperuit: Partim denique, *præcepto*; &
 iussu: mysteriis nempe, & Sacramentis
 veræ fidei patefactis: & sublatâ (ut vocat
 Athanasius) *θεοπλαγῖσια*: religione autem
 constituta: quæ antehac, aut nulla; apud
 nescientes Deum: aut falsa; apud malè
 colentes: aut imperfecta adhuc; in Ju-
 daismo erat. *Exem-* *Exemplum* denique dedit no-
plum de- bis: dum, quæ docuit, implevit: & quæ
nique no- imperavit, facere monstravit: merito-
bis dedit. què *se sequi*, suisquè insistere vestigiis ius-
 sit: ut quod ille fecit, & nos faciamus.
 Tot verò, tantisque subsidiis fulta natura
 humana, non modo ad pristinum statum
 rediit; sed longè maiori, & præsidio,
 & dote gratiæ, firmata ornataquè est.
Ita natu- Primùm, quia major libertas, (inquit
ram su- Angustinus) necessaria fuit adversus tot
peravit tentationes, quæ in paradiso non fuerunt:
gratia. deinde, quia dignitas, copiosa redem-
 ptio,

ptio, & misericordia Salvatoris id meruit: voluitque.

Ex his verò omnibus quæ dicta sunt, *Quadruplex potestatis humanæ variatio.*
 quadruplex status dignoscitur humanæ potestatis humanæ, (posse autem, tantum est ad bonum, nam ad malum est propriè, non posse.)
 Primò, in innocentie statu: potuit homo benè agere, & potuit non peccare: Deinde, post peccatum, expers innocentie, non potuit bene agere, & non potuit non peccare: Tertiò, compos gratie, iterum, atque faciliùs multò, potest benè agere, & potest non peccare. Postremò, cum donatus erit gloria, non poterit non benè agere, (si actio vocanda in ipsa fruitione est; ubi patitur magis, quam agit.) & nunquam poterit peccare.

Cum itaque in statu tertio nunc simus; *Nunc in libertate*
 id est; in libertate, adjuncta gratiâ, facilis *libertate adjuncta gratia nos esse.*
 responsio erit, ad quæstionem propositam. Nempe: Virtutem & Actionem bonam, præcipuè verò, sublimem illam; qualis est credere, sperare, diligere, ut justificationis gratia conferatur; (verba sunt ex Canone Concilii Tridentini:) non posse esse sine præveniente Spiritus Sancti inspiratione: & auxilio: Ita tamen; *Posse tamen gratie sentire.*
 ut liberum hominis arbitrium, in, non dis-sentiendo gratie, interveniat. Ut enim, non est amissum penitus, arbitrium per peccatum; ita nec sublatum, per gratiam. Et (ut Prosper dixit) quod non est inter-

E . . . . . factum

fectum per vulnerantem ; non tollitur per medentem. Manet hæc libertas, sed ex se, *ad unam partem magis propensa, nempe ad dissensum gratiæ.* Unde, cum Concilii Tridentini régula, decernit, posse voluntatem humanam, gratiæ assensum non præbere, satis hoc ipso ostendit in quo potissimum *gratiæ cooperetur : nemin non detrectando.* Talis autem cooperatio, nihil habet, quo se jactet, & ostendet. Nihil enim aliud præstat, per eam voluntas, *nisi quòd, non pereundi assensum, velit gratiâ & auxilio Dei, à se obtineri.* Quis autem salutem sibi adscribat, quòd, cum ex se, non potuerit non perire, salvari per alium, non noluerit? Quis exprobet Datori, quòd donum ejus acceptaverit? præsertim cum ut acceptaret, illectus sit, invitante, sequè planè ingerente, ejus bonitate. Et cum, ni eam acceptaret, periret. Certè hinc non usurpabimus gloriam : sed ei referemus : qui ad eam obtinendam, contulit, gratuitam gratiam. Quin immò, confundemur potius; cum videbimus; ægre, pravâ voluntate nostrâ, acceptata ab eo dona, præmiis affici : & munera ejus oblata, suaasa, commendata, denique nostri commodi causâ data, in nobis velut merita coronari. *Nostrum enim ferme tantum est, posse illa respicere, id est, posse perire.* Et propriè, (ut inquit Augu-

Cooperari vero in non dissentiendo.

Hinc tamen nulla jactantia.

Quippe propriè nil efficiamus ipsi.

Augu-

Augustinus) *non est voluntatis nostræ effectio, sed defectio.* Nam ut superius dixi, posse seu efficere, est ad bonum tantum, quod ex nobis nullum. Cùm igitur gratiæ cooperamur; seu assensum non negamus; propriè nihil efficimus soli viribus nostris: sed tantum, adjuti gratiâ, non deficimus: cùm, absque illâ esset; deficeremus. *Sed tantum non deficimus*

Hæc, naturâ rei, ac ratione ipsa evidentiâ, Authoritate scripturæ, & interpretatione Patrum, immò doctrina, & approbatione Ecclesiæ, firma, turbavit nuper pruritus disceptandi: & *navotopia* illa, scabie insanabilior, quæ prodidit dogma, tale: Nempe, non posse hominem gratiæ dissentire: Quod verò dissentiat, id à nescio quâ *prædeterminatione* esse, ad unum quid, voluntatem adstringente.

Dicunt enim: *Deum, absolutâ sua voluntate, ante omnem prævisionem voluntatis humanæ, ab æterno statuisse: ac decrevisse: omnes actiones humanas, cum circumstantiis omnibus: ita ut aliter fieri non possint.* *Qui prædeterminationem quandam inducunt.*

Causas verò sententiæ afferunt istas: Primam; quia putant aliter non posse constare providentiam ac gubernationem universi. *Nullâ justâ causâ.*

Alteram; quia necessarium dicunt, ut causa prima prius influat in effectum, quàm secunda. Tertiam; quia nisi prædeterminatio esset, principium justificationis;

tionis; non ex Deo, sed ex nobis esset. Præter hæc rationes, se tutantur Autoritate Augustini, dicuntque eum ejusdem secum esse sententiæ. Quod totum, ut plenè refutem, aperio primùm, quæ exinde sequantur absurda.

- Absurda istius opinionis.* Primum erit; quòd si hæc sententia obtineret; *tolleretur libertas arbitrii*: cujus vis est *in electione*. Electio verò non est, ubi
1. *Libertatis interruptus.* non datur, è pluribus optio. Optio verò tollitur, si ad unum adstricta, & affixa sit, nescio quâ prædeterminatione, voluntas.
  2. *Premii item & pœna.* Alterum absurdum; quòd benè secusquè meritis, *promissio præmii, vel comminatio pœnae*, quibus Deus allicit, vel deterret, voluntatem, *inutilis: imo ludicra esset*: prædeterminatione hæc, ad unum, cui non
  3. *Conturbatio statuum.* possit resisti, manente. *Tertium*; quòd quatuor statuum humanæ potestatis, quos verè recensui, permutatio, ac confusio sequeretur: si tertius, in quo nunc sumus, ut possimus benè agere, & possimus non peccare mutaretur; vel in quartum, gloriâ dotatum, nempe, non posse peccare, vel in secundum, gratiâ destitutum, nempe,
  4. *Fatalis necessitas.* non posse non peccare. *Quartum* absurdum; quòd induceretur, fatalis & *cogens necessitas*, idque non illa, quam vocant *sequela*; id est *ex suppositione prævisæ voluntatis*; sed *ex prædeterminatione*: atque ita ex merâ adactione: Indequè prodiret
atrox

atrox illa, & terribilis prædestinatio:
quæ immutabili decreto, *faceret hominem,*
non ideo damnandum, quia peccaturum; sed
quia damnandum; peccaturum. Quintum ^{S. Deum} ^{causam}
absurdum; Deum fore authorem peccati: ^{fore mali.}
& magis quam Dæmonem: nam ille sua-
det tantum ac incitat: hic tali, quam ad-
struunt prædeterminatione, juberet om-
ninò: cogeretque. Sextum absurdum;
Deum injurium, ac iniquum judicem fo-
re. Quare enim in alio puniret, ^{Et ini-}
ipse Author esset? ^{quum ju-}
dicerent damnandi: ^{dicem.}
non fuit in nostra potestate, non velle;
quod ut vellemus, voluisti: non fuit,
quod vellemus, non facere; quod ut om-
nibus cum circumstantiis faceremus, non
decrevisti solùm; juvisti; jussisti; sed
motione quadam, & impulsu, cui resi-
stere non potuimus, omninò adegisti;
seu potiùs tu ipse fecisti: cur nos ergo pu-
nis? Hæc & plura absurda sequerentur,
quorum quidquid tetigeris; ut ille ait, ulcus
est.

Contra hæc verò omnia satis se tutos *Effugia*
arbitrantur: cùm dicunt, *Deum præde-frustra*
terminare ad opus, sed non quia malum est adferunt.
& peccatum. Quasi non sufficiat ad com-
plicitatem; ut ita dicam; adigere ad opus,
cui annexa, & inseparabilis malitia est.
Hac profectò ratione, omnis peccans, *Quæ re-*
vix peccaret. Rarò enim vult peccatum, quia felluntur.

Deo injurium, sed quâ prodesse, ac oblectare videtur. Prædeterminatio ergo ista, inculpabilis esse nequit. Quod verò concursus Dei naturalem attinet; hic adeo non prædeterminat voluntatem ut ei potius obsequi videatur.

*Uti &
eorum
argumen-
ta.*

Sed ut refutem paucis rationes, quas adferunt; Primùm; de Providentia Dei, seu potius, facultate gubernandi; sine hac, quam adstruunt prædeterminatione, securos esse jubeo. Constat illi ratio, istius potestatis, & imperii: ita ut, nihil ipso incio, nihil invito, nihil ad efficiendum, aut prohibendum, invalido, fiat.

*Deum si-
ne præde-
termina-
tione, esse
rectorem
universi*

Scit omnes eventus, immò semper præsentibus sibi spectat: & noscit: neque huic inspectioni, & notitiæ, officit quidquam, libertas humani arbitrii. *Vult* deinde quædam fieri: quædam *permitit* quandoquæ: & *operari sinit causas secundas*, prout earum condidit naturam: *nempe liberas liberè agere: sed ipso non invito: alioqui non agerent*: Ita neque hîc, eum impedit libertas humana. Potest denique omnia: etiamsi liberos homines creavit. Velle enim illis, liberum dedit: efficere ac præstare quæ voluerint, sua gubernatione circumscripsit: suâquæ omnipotentiâ (salvâ agentium libertate) omnia ad finem dirigit, destinatum. Neque prædeterminatione, id est coactione voluntatis, opus habet:

habet: suppetunt abundè media imple- *Esse item*
 di, vel impediendi effectus. Quòd verò *primam*
 arguantur, de influxu *causæ primæ*; *Prio-* *causam.*
ritas hæc, sita in eo, quòd ab illâ essentiâ,
 vis, & conservatio promanet, *causæ se-*
cundæ. Deinde, quòd causa secunda, fi-
 ne primâ nequeat operari: potest verò pri-
 ma, (quamvis ut plurimum non facit;) *Et princi-*
 sine secunda. Tertiò, quòd causæ primæ *pium*
 concursus, est etiam *generalis*: secundæ, *justifica-*
particularis tantùm. Prior ergo exinde, *tionis.*
 potiorquè erit, causa prima. Sed hoc ni-
 hil impedit, quò minùs causa secunda,
 naturam quam accepit, retineat: &, si
 necessaria est; agat necessariò: si libera;
 liberè. Quod verò attinet *principium Ju-* *Et princi-*
stificationis, hoc à Deo esse certum est: *pium*
 & sine gratia auxilioquè ejus, nihil pror- *justifica-*
 fus boni hominem posse, omninò profi- *tionis.*
 tendum. Nempe, Deus vult omnes sal-
 vari, etsi non omnes salventur: Quòd
 autem salventur quidam, salvantis est
 donum: quòd pereunt, pereuntium me-
 ritum. Assensus gratiæ potissimùm à Deo:
 dissensus est à nobis: aut potius nec est:
 cùm peccatum, seu hic dissensus, propriè
 nec subsistat, nec sit. Ut enim *tenebræ*,
aut silentium, (scitè hoc Lipsius) *non ag-*
noscentur esse; nisi *absentiâ contrarii*, ita &
 illud. Privatio tantùm est, id est *deliquium* *Nos verò*
boni. Hac igitur ratione, ut principium *sine illo*
perire.

Augustinum non docuisse prædeterminationem.

Voto & precatioe clausula imponitur.

Justificationis gratiæ attribuimus, ita Prædeterminationem, quæ principium damnationis esset, à Deo removemus. A quo solo salus, à nobis solis, perditio. Postremum est, de Augustino, quem patronum causæ suæ, assertoremquè, gloriantur. Sed ille, cùm tam Libertatem arbitrii, quàm auxilia gratiæ, contra hæreses tutatus sit; ut concedam, dicta quædam, in calore ut fit pugnæ, & contentionis, protulisse; quæ separatim lecta, trahi in partem possint; ita nuperâ multorum diligentia, satis superquè ex ejus scriptis demonstratum est: illum, Prædeterminationem hanc novam, nunquam docuisse: nec talem fuisse ejus in hoc argumento sententiam. Ut verò huic quæstioni, finem imponam; quoniam patet, *sine auxilio gratiaquè Dei, nos malum tantum, id est, nihil posse*: Ideo spem totam boni operis, in illo collocare, ab illo *opem* agendi, ac perficiendi petere, *quæ demum rectè egerimus, illi soli adscribere, tribuerequè debemus*.
 Fac igitur ô Deus, ut gratia tua, in nobis, culpâ nostrâ, vacua non sit: & præcepta hæc Probitatis, quæ te inspirante dicta sunt, te Adjutore, ad tuam gloriam exactè impleantur.